

Hikmet Sadâsıyla Ezan

Sözlükte ezan, bildirmek, duyurmak, çağır-
mak, ilan etmek ve bildirim gibi anlamlara gelir. Namaz vakitlerini bildirmek ve Müslümanları cemaatle namaz kılmaya çağır-
mak amacıyla okunan ezan cümleleri aslında tevhid dininin temellerini özetler. Şöyle ki; ezan cümlelerinde Yüce Allah'ın varlığı, birliği, tekliği ve büyüklüğü tekrarlanır. İkinci olarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Allah'ın peygamberi olduğuna vurgu yapılır. Daha sonra Müslümanlar İslâm'ın en temel ibadeti olan namaza ve kurtuluşa çağrılır.

Ezanın en temel cümlesi *tekbir*, mü'minlerin sürur günlerinde dillerinde düşürmedikleri fetih, bayram, kurban sloganıdır. Tekbirle başlayan namaz ibadeti, tekbirlerle devam eder. Namazı tekbir düzenler, mü'minlerin günlük hayatını da ezan düzene koyar. Sabah ezanı ile başlayan gün, yatsı ezanı ile kapanır, bu iki vakit arasındaki vakitlerde de ezanlar hep

okunur. Günün beş vaktinde okunan ezanla, mü'minler tevhidi yeniden hatırlar ve tevhid-den kopmadan bereketli bir hayat yaşarlar.

*"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişinizi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır."*¹ ayeti yanında *"Namaza çağırıldığınızda onu alay ve eğlenceye alırlar."*² ayeti ezana işaret eden ayetlerdir. Ezanın ve müezziniğin faziletine dair pek çok hadis gelmiştir. Bunlardan bir kaçışöyledir: *"Ezan okunduğunda şeytan, ezanı işitemeyeceği yere kadar kaçır. Müezzini işiten cin insan, ağaç taş her şey onun lehine tanıklık eder. Kuru-yaş her şey müezzinin başışlanması için dua eder. İnsanlar ezan okumanın ve ilk safta bulunmanın faziletini bilselerdi bu konuda birbirleriyle yarışarlardı."*

Ezan, İslâm'ın en temel ibadetinin vakitlerini duyuran özel bir çağrıdır. O, İslâm'ın şîârlarının

en önemlisi, Müslümanlık göstergesi ve Müslümanlık hatırlatmasıdır. Zira savaş ortamında ezan okunan topluma saldırılmaz. Hz. Ebu Bekir, dinden dönenler üzerine gönderdiği ordusuna "Ezan sesini işittiğiniz yerlerde geceleyin, zira ezan imanın alametidir." diye tavsiyede bulunmuştur. Şairimiz;

Bu ezanlar ki şahadetleri dinin temeli

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

derken ezanın Müslümanlık şiarı olduğunu ne güzel ifade eder.

Yeni doğan çocukların sağ kulağına hafif sesle ezan, sol kulağına da kamet okunur. Bu uygulama ile çocuğun, İslâm'ı özetleyen cümle-

lerle hayata merhaba demesi sağlanır. Nitekim bilimsel araştırmalar, çocuğun dünyaya gelmez ilk duyduğu seslerin onun kişiliğine etki edeceğini söylemektedir. Aynı zamanda bu uygulama, anne babanın Müslüman olduklarını doğum gibi büyük bir nimetle bir kez daha hatırlayıp şükretmelerini sağlar.

Ezanla doğanız dünyaya. Ezan okunur kulaklarımıza, ama bu ezan ve kametin namazı kılınmaz. Doğduğumuzda kulaklarımıza okunan bu ezanın namazı, öldüğümüzde, dua niyetiyle üzerimize kılınacak cenaze namazıdır. Doğduğumuzda kulaklarımıza ezan, bizim irademiz dışında okundu; öldüğümüzde üzerimize kılınacak namaz da irademiz dışında olacaktır. Önemli olan ise, irademizle ezan okuyabilmek ve ezan ruhuyla yaşayabilmektir. Unutmayalım ki, ne kadar uzun gibi görünürse görünsün ömür dediğimiz, ezanla namaz arası bir vakittir.

Ezan, aynı zamanda Müslümanın zamanını ayarlayan, disiplinize eden önemli bir uyarıcıdır. Zamanın bütün anlarının önemli olduğunu hatırlatan bir bildiridir. Eskiden çalışma, buluşma, tanışma saatleri namaz vakitlerine ve ezan saatlerine göre ayarlanırdı. Sabah namazında sonra, öğle namazından önce, ikindiden önce, akşam vakti, yatsıdan sonra gibi cümleler konuşma dilinde sıkça kullanılırdı. Bu uygulama ile namaz ve ezan merkezli bir hayat yaşanırdı. Çünkü ezanlı-namazlı vakitler mübarek vakitlerdi, o vakitler günah işlemeye alet edilemezdi.

Eskiler, saatlerine baktıklarında saatin üçüne beşine bakmaz, namaz vakitlerini kastederek, vakit tamam, vaktin çıkmasına çeyrek var, yarım saat sonra vakit giriyor gibi cümlelerle saati öğrenmekten asıl amacın ne olduğunu özetleyiverirlerdi. Kısaca onları, ezan ve namaz yönetirdi.

Medine'de İlk Ezan

Bugün dünyanın dört bir yanında okunan ezan, hicretin ilk senesinde meşru kılınmıştır. Müslümanların namaza çağırılması için izlenecek yöntemle ilgili olarak Peygamberimiz

Müslümanlarla istişarede bulunmuş, namaz vaktinin bilinmesi için yüksek bir yere bayrak dikilmesi yahut Mecusilerin yaptığı gibi ateş yakılması, Rumların yaptığı gibi def-davul çalınması, Yahudilerin yaptığı gibi boru çalınması, Hıristiyanların yaptığı gibi çan çalınması gibi teklifler başkalarının uygulaması olduğu için kabul edilmemiştir. Herkes gibi mesele üzerine derin düşüncelere dalarak uyuyan Abdullah b. Zeyd rüyasında kendisine bugün okunan lafızlarıyla ezanın öğretildiğini Peygamberimize anlatır, Peygamberimiz de "Bu hak ve doğru bir rüyadır." buyurarak yüksek sesli olan Bilal'e bu cümlelerle ezan okumasını emreder. Bunu işiten Hz. Ömer, Peygamberimize gelerek benzer rüyayı kendisinin de gördüğünü söyler. Daha sonra sabah ezanına Hz. Bilal, "Es-salâtü hayrun minen nevm" ifadesini ilave eder, Peygamberimiz de bunu onaylar. İşte ezan o günden sonra günde beş vakit olmak üzere dünyanın dört bir yanında namaz vakitlerini bildirme ve Müslümanları cemaate çağırma amacına yönelik olarak kesintisiz olarak okunmaya devam eder.

Namaz vakitlerinin dönüşümlü olması sebebiyle, dünyanın dört bir yanında sürekli olarak ezan okunur. Bir ezan biter, bir başka ezan başlar. Bu uygulama "Yeryüzü bana mescid kılındı." buyuran Peygamberimizin yeryüzü mescidine ne güzel yakışmaktadır!

Bu uygulama ile Müslümanlar, hem kulaklara, hem akıllara ve hem gönüllere hitap eden mesaj dolu bir çağrı ile insanlığı gerçek kulluğa ve kurtuluşa daveti sürdürmektedirler. Tarih boyunca en güzel/yanık sesli müezzinlerce dinmeden okunan ezanlar Müslümanların tevhid coşkularını artırıp harekete geçirdiği gibi, Müslüman olmayan pek çok insanın da ilgisini çekmiş ve hatta onların Müslüman olmalarına vesile olmuştur. Artık ezan, Müslümanlar için günlük hayatın olmazsa olmazı bir tutku olmuştur. Nitekim ezansız beldelerde yaşamak zorunda kalan Müslümanlar da bu özlem, çok canlı ve hüznü bir şekilde kendini gösterir. Sözelimi Avrupa'da yaşayan Müslümanlar, mescidlerin içinde okunsa da ezanın aleni olarak okunmasının burukluğunu yaşarlar.

Şerefli Meslek Müezzinlik

Ezan, İslâm'ın önemli göstergelerinden biri olduğu için en güzel ve en gür sedalarla okunmalıdır. Nitekim Peygamberimiz bunun için sesi gür ve güzel olanları seçerdi. Onun Bilal Habeşî, Abdullah b. Ümmi Mektum, Ebu Mahzûre, Sa'd b. Aiz başta olmak üzere birden fazla müezzinini vardı. Peygamberimizin bu iki müezzininden Hz. Bilal, ilk Müslümanlardandır. İbn Ümmü Mektum ise, Peygamberimizin defalarca (13 kere) Medine'de kendi yerine vekil bıraktığı seçkin sahabilerdendir. Demek ki Peygamber müezzinleri seslerinin gür ve güzel olmaları yanında erdem ve meziyet sahibi şahsiyetlerdi.

Muhammedî ezan sünnete uygun tarzda okunmalı, aşırı lahn ve teganniye kaçmadan, ölçüyü kaçırmadan, kimseyi ürkütmeden ve incitmeden okunmalıdır. Nitekim Peygamberimiz ezan cümlelerinin ağır ağır, cümle cümle okunmasını emir buyurmuştur. Ezanda sesi güzelleştirmek ve sesin gür çıkması için parmakları kulaklara koymak ve ezanı ayakta okumak mat-

luptur. Hem ezan okuyanın hem ezanı dinleyenin, ezandan sonra Peygamberimize salavat ve vesile duasını okuması menduptur.

Müezzinlik, Müslümanları camiye, cemaate çağıran, onları namaza hazırlayan şerefli bir görevdir. Bazen okunan ezanlar insanın hücrelerine işler, coşkunluğunu artırır, en miskin insanı bile harekete geçirir. Bazı zamanlar da okunan ezan, böyle de ezan mı okunur diye insanları cami ve cemaatten soğutur. Ama burada önemli olan, okuyan ve dinleyenin ezan cümlelerini anlayarak okuyup dinlemeleri, ezandaki mesajlarla imanlarını yenilemeleridir.

"Kıyamet günü insanların en uzun boylusu/ en şerefli müezzinlerdir." buyuran Peygamberimiz, cemaat arasında kargaşa ve karışıklığa meydan vermemek için, insanları en güzel bir şekilde namaza çağırmak ve namazı sevdirmek için seçkin ve ehil kişileri müezzinliğe atamıştır. Hz. Ömer, "Üzerimde yöneticilik görevi olmasaydı, müezzin olmayı tercih ederdim." diyerek müezzinlik görevinin şerefine işaret etmiştir.

İlmihal kitaplarımızda, ezanın namaz vakitlerini bildirip insanları namaz kılmaya ve cemaate çağırma demek olduğu gerekçesiyle müezzinlik yapacak olan kimsede Müslüman olma, fâsık olmama, büyük günahlardan kaçınan adalet sahibi kimse olma şartlarının bulunmasını özellikle zikredilmiştir. Buna göre müezzinlik yapacak olan kimse, özü sözü bir, örnek, güvenilir bir kimse olmalıdır ki inandıcılığı olsun, çağrısı dinleyenlere tesir etsin.

Sonuç

Doğar doğmaz kulaklarımıza okunan ezan ve kamet cümleleri, İslâm'ı en güzel şekilde özetleyen cümlelerdir. Onları doğru bir şekilde anlamlarıyla birlikte öğrenmeli ve okumalıyız. Günün en önemli vakitlerinde beş kez tekrarlanan bu cümlelerle imanımızı yenilemeli ve Müslümanlığımızı diri tutmalıyız. Sahabeden bazıları, korkan çocuklarına korkmamaları için sesli ezan okumalarını tavsiye ederlermiş. Çünkü ezanı işiten şeytan, duya-

mayacağı yere kadar kaçır. Buna göre, bilinçli okuyup dinleyeceğimiz ezanlarla, tüm korkularımızı yenmeliyiz.

Her Müslüman, müezzinlik yapabilecek kapasitede kendini yetiştirmeli ve ihtiyaç anında müezzinlik yapabilmelidir.

Okunan ezanları müezzinin peşinden tekrarlamalıyız. Peygamberimiz "Ezanı işittiğiniz zaman müezzinin söylediklerini siz de söyleyiniz." buyurur.

Ezana icabet, ezanı dinlemek, ezan cümlelerini tekrarlamak ve çağrıya uyup cemaate katılmaktır. Cemaate katılma imkânı bulamayanlar ise yine çağrıya uyup buldukları yerde namazlarını kılmalıdır. Ezandan sonra da vesile duasını okunmalıdır. Ezanın ruhunu kavrayan insanımız, ezan sesini duyar duymaz dünyalık işlerine, konuşmalarına ara verirler ve çağrıya icabet ederek cemaate koşarlardı.

Her anne baba çocuğuna ezan okuma ve müezzinlik için gereken duaları öğretmelidir. İmamlarımız ve cemaatimiz müezzinliğe heves

eden mümeyyiz çocuk ve gençlerin önünü açmalı, güzel ezanımızı en güzel şekilde okuyabilmeleri için onları teşvik etmelidir.

Her Müslüman müezzinlik sevabına nail olmak için birbiriyle yarışmalıdır. Çünkü Peygamberimiz "İlk safta durmanın ve müezzinlik yapmanın faziletini bilseydiniz birbirinizle yarışırınız." buyurmuştur. Ama daha liyakatli insanların olduğu yer ve meclislerde ise acele etmemeli, en liyakatli olanların bu görevi yerine getirmesine fırsat tanınmalıdır. Unutmayalım ki, okuyacağımız ezan ve kamet, bir kısım insanın cami ve cemaati sevmesine sebep olabileceği gibi, bir kısım insanın cami ve cemaatten soğumasına da neden olabilir.

Ezanla geldiğimiz şu dünyada ezan cümleleri doğrultusunda bir hayat yaşayalım ki, Muhammedî ezanlarımız minarelerde mahzun kalmasın.

Dipnot

- * Prof. Dr. Ali AKPINAR
1. 62/Cuma, 9.
2. 5/Maide, 58.

